

חידושי הרד"ל
 [א] שהשחיר פניהם. משום דתחשורו הוא ארשתשתח
 כדלקמן. דרשו שם תחשורו לשון שחרות וכל הכך דרשות דלקמן.
 כלומר שלמנו זה נקרא עוד בשם זה: שהשחיר פניהם. בגזירותיו
 צביטול צינן בית המקדש וגזירת המן לקעקע צינתן להרוס יסודם.
 וגרמו דתחשורו שגמלם תחשורו
 ארשתות שחור אש ודבר השחור מן
 האש היינו שולי קדירה (ומהרש"א):
שהבחישי ראשון כו'. זה מכון
 למה דליתא בגמרא תחשורו שכל
 הזכירו אומר אח לראש. ופירושו שכל
 הזכירו אמר דרך עבר וקובלנא על
 ראשו של עלמו אח וזה על שחוכש
 ראשו צלום ותעניות: ראש ולענה.
 גם זה בלשון טעריקון תחשורו
 הסקה ראש וכן כולם (מתנות כהונה):
 לקעקע. להרוס יסודם. ודרש אח
 מלשון והאח לפניו מצוערת לשון
 ציטור. ורש לשון הורסה מן הארץ:
 אחיו של נבוכדנצר. דליקרי
 רשיה די דהבא: אלא זה ביטל.
 רש לומר תחשורו: וזה החריבו.
 רש לומר נבוכדנצר. והיינו אחיו
 כלומר דומה לו: ביטל מלאכת
 בית המקדש. דכתיב בעזרא (ד),
 וזימי ארשתשתח וגו' והשיב כען
 שימו טעם לבטל וכו' וארשתשתח
 הוא תחשורו כדלמך: דבר אחר
 תחשורו ר' יהודה ור' נחמיה
 כו'. משום שקה להו דהוא תחשורו
 מיותר לכן מתרין לו אחד והחד
 דכפל השם אחא חלוק כלילו אין זה.
 שנהפך ענינו מתחלה: תחשורו
 שהרג אשתו כו'. רש לומר
 להכי כתיב הוא תחשורו להודיע
 את אשר הפליח לעשות הוא יתברך
 עם ישראל עמו צימים ההם. כי היה
 מקום לאיש לומר כי אחות היה לנו
 צבית המלך. ואחרי שתחשורו היה
 אוהב את אחת אחת המועיל לא
 מן הפלא זה שעה כאלה וכללה
 להשתבה. בחופן אשר ימטט נסו
 יתברך. על כן אמר הוא תחשורו
 שהרג את אשתו ופני מפני אוהבו
 ולא הספיקה האהבה המופלגת אשר
 אהב אותה לקלקל שורת הנהגתו
 אפילו להצילה מן המות והרגה מפני
 אוהבו. אס כן איך תפתח פיה לומר
 אחות היה לנו צבית המלך כי זה דרכו להרוג אשתו מפני אוהבו.
 אלא על כרחך ה' הפך לבו מן הקלה אל הקלה אף על פי שהוא הרג
 אשתו מפני אוהבו הפך הקדוש ברוך הוא לבו שהוא תחשורו בהיותו יהודי אוהבו מפני אשתו (ולשון יוסף לקח: הלא בורש גזר אלא
 בתיב. נראה לר' לומר והלא כורש גזר כדכתיב (עזרא ה, יג) בשנת חדא לכורש מלכא וגו' אלא בואותה שעה כו' ופירושו כדכתיב עזרא ו'
 בשנת חדא לכורש מלכא כורש מלכא שם טעם בית אלהה צירושלם ביתא יתבנא וגו' הרי דכורש גזר. אלא בואותה שעה שהתבנא חגי הגביא
 לצנות הבית מבלי רשות המלך דריוס בן תחשורו נכנסו כל השרים צבלי עלתו אללו ואמרו לו איך תחשורו הוא ארשתשתח גזר עליו
 שלא יבנה כדכתיב (עזרא ד') רחום צבל טעם ושמשי ספרא כתבו אגריא חדא על ירושלים לארשתשתח מלכא וגו' פתגמא שלח מלכא על
 רחום צבל טעם ושמשי ספרא וגו' כען שמו טעם ושמשי ספרא חדא על לא תבנא עד מני טעמא אפסי: ומי יש מלך. עמדי
 ופרסי צבל גזרת מלך. כי דת פרסי דלא תעדלא: קניסון. ספרי הכרונות שנתקן דכתיב בפרסי כל הכתובים שנתקן עזרא ורש לומר שמו
 להביא כל ספרי הכרונות: מיד הביאו לו. כל ספרי הכרונות אפילו מה שהיו כתובים שם גזירת כורש גזר לצנות בית המקדש: הדא הוא
 דכתיב והשתבח באחמתא כו'. רש לומר שהיה לו לומר והשתכחו. כי השתכח משמע ממילא שצקבו דבר אחר ומלואו את זה שלא
 כיוונו אליו. כי באמת צקבו את קניסון הנעמקין של רשע ישראל והיינו קניסון של ארשתשתח שהיה כתוב בה כען שימו טעם לבטל וגו'.
 אלא כיון שהוכרחו להביא כל הקניסון הנעמקין ממילא מלואו גם קניסון כורש שכתוב בה בשנת חדא לכורש מלכא וגו'. ומה שאמר המדרש

אסתר רבה

פרשה א

א [א.א.] "ויהי בימי", אמר רבי

יהושע בן קרח: אשהשחיר פניהם

של ישראל בשולי קדירה, ורבי ברכיה

אמר: שהכחיש ראשן של ישראל

בצום ותעניות, רבי לוי אמר: שהשקה

אותן רוש ולענה, ורבי יודא ברכי

סימון אמר: שבקש לקעקע ביצתן

של ישראל, ורבי תחליפא בר בר חנה

אמר: שהיה אחיו של ראש אחיו של

נבוכדנצר, וכי אחיו היה, והלא זה

בשדי וזה מדי, אלא זה ביטל מלאכת

בית המקדש וזה החריבו, לפיכך השוה

אותם הפתוב באחד, הדיא הוא דכתיב

(משלי יח, ט) "גם מתרפה במלאכתו אח

הוא לבעל משחית", "גם מתרפה

במלאכתו" זה תחשורו שביטל

מלאכת בית המקדש, "אח הוא לבעל

משחית" זה נבוכדנצר שהשחית בית

המקדש. דבר אחר, "תחשורו",

רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר

"תחשורו" שהרג אשתו מפני אוהבו,

"הוא תחשורו" שהרג אוהבו מפני

אשתו, ורבי נחמיה אמר תחשורו

שבטל מלאכת בית המקדש, "הוא תחשורו" שגזר עליו שיבנה,

וכי הוא גזר והלא בורש גזר, אלא כתיב (עזרא ה, יג) "בשנת חדה

לכורש מלכא", באותה שעה נכנסו כל סנקליטין שלו אצלו, אמרו

לו: אביך גזר עליו שלא יבנה ואת גזר עליו שיבנה, וכי יש מלך

מבטל גזירת מלך, אמר להם: הביאו לי קניסין הנעמקין, מיד הביאו

לו, הדיא הוא דכתיב (שם פסוק ב) "והשתבח באחמתא בבירתא",

אחות היה לנו צבית המלך כי זה דרכו להרוג אשתו מפני אוהבו. אלא על כרחך ה' הפך לבו מן הקלה אל הקלה אף על פי שהוא הרג
 אשתו מפני אוהבו הפך הקדוש ברוך הוא לבו שהוא תחשורו בהיותו יהודי אוהבו מפני אשתו (ולשון יוסף לקח: הלא בורש גזר אלא
 בתיב. נראה לר' לומר והלא כורש גזר כדכתיב (עזרא ה, יג) בשנת חדא לכורש מלכא וגו' אלא בואותה שעה כו' ופירושו כדכתיב עזרא ו'
 בשנת חדא לכורש מלכא כורש מלכא שם טעם בית אלהה צירושלם ביתא יתבנא וגו' הרי דכורש גזר. אלא בואותה שעה שהתבנא חגי הגביא
 לצנות הבית מבלי רשות המלך דריוס בן תחשורו נכנסו כל השרים צבלי עלתו אללו ואמרו לו איך תחשורו הוא ארשתשתח גזר עליו
 שלא יבנה כדכתיב (עזרא ד') רחום צבל טעם ושמשי ספרא כתבו אגריא חדא על ירושלים לארשתשתח מלכא וגו' פתגמא שלח מלכא על
 רחום צבל טעם ושמשי ספרא וגו' כען שמו טעם ושמשי ספרא חדא על לא תבנא עד מני טעמא אפסי: ומי יש מלך. עמדי
 ופרסי צבל גזרת מלך. כי דת פרסי דלא תעדלא: קניסון. ספרי הכרונות שנתקן דכתיב בפרסי כל הכתובים שנתקן עזרא ורש לומר שמו
 להביא כל ספרי הכרונות: מיד הביאו לו. כל ספרי הכרונות אפילו מה שהיו כתובים שם גזירת כורש גזר לצנות בית המקדש: הדא הוא
 דכתיב והשתבח באחמתא כו'. רש לומר שהיה לו לומר והשתכחו. כי השתכח משמע ממילא שצקבו דבר אחר ומלואו את זה שלא
 כיוונו אליו. כי באמת צקבו את קניסון הנעמקין של רשע ישראל והיינו קניסון של ארשתשתח שהיה כתוב בה כען שימו טעם לבטל וגו'.
 אלא כיון שהוכרחו להביא כל הקניסון הנעמקין ממילא מלואו גם קניסון כורש שכתוב בה בשנת חדא לכורש מלכא וגו'. ומה שאמר המדרש

מתנות כהונה

[א] שהשחיר. תחשורו דרש מלשון שחרות: שהבחישי. לשון כחיש ידוע ודרש תחשורו טעריקון כחש ראש: שהשקה וכו'.

מסורת המדרש
א. מגילה יא, א כל
הענין:

אם למקרא

גם מתרפה במלאכתו
 אף הוא לבעל
 משחית: (משלי יח: ט)
 והשתבח באחמתא
 בבירתא די בביד
 קדינתא מגילה יגה
 וכן כתיב בגינה
 דברותיה: בשנת חדה
 לכורש מלכא בורש
 מלכא שם טעם
 בית אלהה צירושלם
 ביתא יתבנא אחר די
 דכתיב דכתיב ואשרתי
 מסובלין דכתיב אמין
 שמיין פתיה אמין
 שמיין: (עזרא ו: ב-ג)

זרע אברהם

[א] שהרג אוהבו
 מפני אשתו וכו'.
 יס לקרקע למאי נפקא
 מינה סיפריה התורה
 זה הענין: וי"ל כד
 סיכרו בנס הגדול,
 שלא יחמרו שהיה על
 ידי הטבע קלם כמו
 שאמרו קלסם אחת
 יס לנו צבית המלך
 (מגילה טו, ט), ליה
 אמר הוא תחשורו
 שהרג אשתו מפני
 אוהבו, אס כן כמו כן
 היה הורג אסתר מפני
 אוהבו המן, אלולא
 חסד אל ונס הגדול.

משנת דרבי
אליעזר

[ו] ויהי בימי
 תחשורו הוא
 תחשורו שהרג
 אוהבו מפני אשתו
 וכו'. יס לומר למאי
 נפקא מינה סיפריה
 התורה זה הענין.
 כדי סיכרו בנס גדול
 שלא יחמרו שהיה על
 ידי הטבע קלם כמו
 שאמרו קלסם (שין
 מגילה טו, ט) אחות יס
 לנו צבית המלך ליה.
 אמר הוא תחשורו
 שהרג אשתו מפני

חידושי הרד"ל
 מה מלך מבטל גזרת
 מלך אחר והשתנה
 באמתה צבירתה
 בגנת חלה לכורש
 מלכה. והוא דברי
 דריוש השני למקליטון
 שלו שאז אפשר
 לבטל גזרת כורש
 לפיכך הוא בוללו
 עם הגבויאים בוי.
 ומללחין בגזירות
 חגי נביאה וזכריה
 בני עדות וגו'.
 ומטעם כורש ודריוש
 וחרתששטא מלך
 פרס כן לרדך למר.
 שכל עם על פי
 שחרתששטא כתב
 לבטל בכל זאת מפני
 שלא ביטל לגמרי רק
 כתב עד מני יתקם
 טעם. וזכרה נתן
 מקום אחר כך לבט
 לדריוש לומר ולא היה
 אלא קיים היה בונה
 אותו לכן העלה עליו
 הכתוב כללו גם הוא
 טה לבטלו ויבטלו עם
 הגבויאים. וזכרון יתר
 לגרום עם הכשרים
 ור"ל עם כורש ודריוש
 זה שאמר עליו כלן
 הוא אחריו שגזר
 עליו שיבנה כדמפורש
 ופרק ו) שבעת כתיבה
 הגזרה נמלך וכתב
 עד מני יתקם טעם
 ומפני שאול לא עם
 הטעם היה בטלמו.
 רק ניתן מקום לבט
 דריוש כ"ל. לכן נכתב
 באחרונה אחר בני
 דריוש:

[ב] הוא חמשה
 ברי. בראשית רבה וז',
 ג, ועין מגילה ויא, ח)
 בניין אחר: שמדת
 רחמיו לעולם. אף
 באשר משפטיו בכל
 הארץ ברוגז רחם
 יזכור:

מה כתיב ביה קאי אלעיל מיד הביאו ליה. מה כתיב ביה כלומר
 מה כתיב ביה בלשון גזרת אביו. רק שמפסיק באמצע ומביא ראיה
 על זה מלשון הכתוב והשתנה: לפיכך הוא בוללו עם הבאים.
 האות אמת גורם לפיכך הוא אחריו שגזר כוללו עם הבונים. וכן

מה כתיב ביה, (שם ד, כא) "בְּעֵן שִׁימוּ
 טַעַם לְבִטְלָא", אָמַר לָהֶם: וּמִי כְּתִיב
 "לְעוֹלָם", לֹא כְּתִיב אֶלָּא (שם) "עַד מַנְי
 טַעַמָא יִתְשַׁם", מֵאֵן אָמַר לִי שְׂאִילֵי
 הָיָה אָבָא קַיִים לֹא הָיָה בְּבִנְיָה, לְפִיכָךְ
 הוּא בּוֹלְלוֹ עִם הַנְּבִיאִים הָדָא הוּא
 דְּכְתִיב (שם ו, יד) "וְשְׂבִי יְהוּדָיָא בְּיַיִן
 וּמְצַלְחִין וְגו'":

ב"הוא" חמשה לרעה וחמשה
 לטובה, חמשה לרעה (בראשית י, ט)
 "הוא היה גבר ציד", (שם לו, מג) "הוא
 עשו אבי אדם" (במדבר כו, ט) "הוא
 דתן ואבירם", (דברי הימים ב, כב) "הוא
 המלך אחז", "הוא אחשוורוש". חמשה לטובה, (דברי הימים א, כו)
 "אברם הוא אברהם", (שמות ו, כו) "הוא משה ואהרן" (שם פסוק כו)
 "הוא אהרן ומשה", (שמואל א, י, יד) "יודד הוא הקטן", (דברי הימים ב, לב)
 (יב) "הוא יחזקיהו", (עזרא ו, ו) "הוא עזרא עלה מבבל", רבי ברכיה
 בשם רבנן דתמן: אית לן חדר דטב מבולחון, (תהלים קה, ז) "הוא ה'
 אלהינו בכל הארץ משפטיו" שמדת רחמיו לעולם:

מה כתיב בה בען שימו טעם לבטלה. הוקשה לו שמאחר
 שהוא כורש שתחילה גזר שיבנו ואח"כ חזר בו שלא יבנו, ולמה לא
 זכר אלא מה שגזר תחלה ולא מה שגזר באחרונה שלא יבנו, על כן
 דורש המדרש שזמה שכתב כורש מלכה שם טעם, כלל כל מה שגזר
 תחלה שלא יבנו וגם מה שכתב
 יחזרו ויבנו, כמו שכתב בעזרא (ד,
 כח) כען שימו טעם לבטלה וגו' לא
 תתבנה עד מני טעמא יתקם, הרי
 שמה שכתב בעזרא (ו, ז) כורש
 מלכה שם טעם, כולל מה שכתב
 בעזרא (ד, כח) שהבטיח שעוד יבנה
 לבנות אלא שיטכבו עד שיבנה, ובנו
 דריוש גמר דבריו זמה שלא לבנות
 להקיים גזרת אביו ולא לבטל. דוק
 מאוד דבריו המדרש והפסוקים כי
 קלרתי: ושבי יהודה בנין. וסיפא
 דקרא, ובגזירות חגי נביא וזכריה וכו'
 מטעם כורש ודריוש וחרתששטא.
 (עזרא ו, יד): (ב) חמשה לרעה
 וחמשה לטובה. בראשית רבה
 (לו, ג) וסם נסמן ומזכיר:

מתנות כהונה
 וחרתששטא, ואמרו לקמן (סוּמָן ג) ארחתשטא זה אחריו:
 בוללו עם הגבויאים גרסינן: הכי גרסינן הוא חמשה וברי:
 רבנן דתמן. רבנן של ארץ ישראל: הכי גרסינן שמדת רחמיו
 לעולם:

ענף יוסף

[ב] הוא חמשה לרעה וחמשה לטובה בוי. קשה הא יש כמה
 הוא לרעה. הוא היה אבי יושב אהל ומקנה. הוא היה אבי כל חופש
 כנור ועוגב ובראשית ד, כ"א). וחס הוא אבי כנען הוא אבי מואב עד
 היום ובראשית יט, לו). הוא אמון הרבה אשמה. וגראה כי ה' ז' ראו
 החמשה הוא הללו מיותרים לגמרי. כי אחרי שכבר הקדים ובראשית
 ו) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ מה נורד לומר
 הוא היה גבור ליד לפני ה'. וכיון דלייתר ודאי לדרשה אתי. וכן הוא
 עשו אבי אדם למה לי כי כבר התחילה הפרשה אלה שמות בני עשו
 ואחר כך ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם חס כן הוא דתן ואבירים למה
 ליה כתב וצני נמואל דתן ואבירים חס כן הוא דתן ואבירים אשר
 גזו על משה ועל אהרן למה לי. לימא וצני נמואל דתן ואבירים אשר
 גזו על משה ועל אהרן ולישתוק מהוא דתן ואבירים. וכן הוא המלך
 אחז למה לי כי כבר אמר כי חלק אחז את בית ה' וגו' ובעת האר לו
 ויוסף למעול בה' חס כן הוא המלך אחז למה לי. וכן הוא אחריו שגזר
 למה לי לימא ויהי בימי אחריו המולך מהרוד ועד כה. שפע מינה
 לדרשא. אמנם האחרים כללו לגופיהו אינטיכו. ולכן לא מנה אלא
 אותה חמשה לרעה. וכיוצא בו לענין הטובה אברהם הוא אברהם למה
 לי וכי אחתי לא שמענו מה דכתיב ולא יקרא עוד שמך אברהם והיה

מה כתיב בה בען שימו טעם לבטלה. הוקשה לו שמאחר
 שהוא כורש שתחילה גזר שיבנו ואח"כ חזר בו שלא יבנו, ולמה לא
 זכר אלא מה שגזר תחלה ולא מה שגזר באחרונה שלא יבנו, על כן
 דורש המדרש שזמה שכתב כורש מלכה שם טעם, כלל כל מה שגזר
 תחלה שלא יבנו וגם מה שכתב
 יחזרו ויבנו, כמו שכתב בעזרא (ד,
 כח) כען שימו טעם לבטלה וגו' לא
 תתבנה עד מני טעמא יתקם, הרי
 שמה שכתב בעזרא (ו, ז) כורש
 מלכה שם טעם, כולל מה שכתב
 בעזרא (ד, כח) שהבטיח שעוד יבנה
 לבנות אלא שיטכבו עד שיבנה, ובנו
 דריוש גמר דבריו זמה שלא לבנות
 להקיים גזרת אביו ולא לבטל. דוק
 מאוד דבריו המדרש והפסוקים כי
 קלרתי: ושבי יהודה בנין. וסיפא
 דקרא, ובגזירות חגי נביא וזכריה וכו'
 מטעם כורש ודריוש וחרתששטא.
 (עזרא ו, יד): (ב) חמשה לרעה
 וחמשה לטובה. בראשית רבה
 (לו, ג) וסם נסמן ומזכיר:

מה כתיב בה בען שימו טעם לבטלה. הוקשה לו שמאחר
 שהוא כורש שתחילה גזר שיבנו ואח"כ חזר בו שלא יבנו, ולמה לא
 זכר אלא מה שגזר תחלה ולא מה שגזר באחרונה שלא יבנו, על כן
 דורש המדרש שזמה שכתב כורש מלכה שם טעם, כלל כל מה שגזר
 תחלה שלא יבנו וגם מה שכתב
 יחזרו ויבנו, כמו שכתב בעזרא (ד,
 כח) כען שימו טעם לבטלה וגו' לא
 תתבנה עד מני טעמא יתקם, הרי
 שמה שכתב בעזרא (ו, ז) כורש
 מלכה שם טעם, כולל מה שכתב
 בעזרא (ד, כח) שהבטיח שעוד יבנה
 לבנות אלא שיטכבו עד שיבנה, ובנו
 דריוש גמר דבריו זמה שלא לבנות
 להקיים גזרת אביו ולא לבטל. דוק
 מאוד דבריו המדרש והפסוקים כי
 קלרתי: ושבי יהודה בנין. וסיפא
 דקרא, ובגזירות חגי נביא וזכריה וכו'
 מטעם כורש ודריוש וחרתששטא.
 (עזרא ו, יד): (ב) חמשה לרעה
 וחמשה לטובה. בראשית רבה
 (לו, ג) וסם נסמן ומזכיר:

מה כתיב בה בען שימו טעם לבטלה. הוקשה לו שמאחר
 שהוא כורש שתחילה גזר שיבנו ואח"כ חזר בו שלא יבנו, ולמה לא
 זכר אלא מה שגזר תחלה ולא מה שגזר באחרונה שלא יבנו, על כן
 דורש המדרש שזמה שכתב כורש מלכה שם טעם, כלל כל מה שגזר
 תחלה שלא יבנו וגם מה שכתב
 יחזרו ויבנו, כמו שכתב בעזרא (ד,
 כח) כען שימו טעם לבטלה וגו' לא
 תתבנה עד מני טעמא יתקם, הרי
 שמה שכתב בעזרא (ו, ז) כורש
 מלכה שם טעם, כולל מה שכתב
 בעזרא (ד, כח) שהבטיח שעוד יבנה
 לבנות אלא שיטכבו עד שיבנה, ובנו
 דריוש גמר דבריו זמה שלא לבנות
 להקיים גזרת אביו ולא לבטל. דוק
 מאוד דבריו המדרש והפסוקים כי
 קלרתי: ושבי יהודה בנין. וסיפא
 דקרא, ובגזירות חגי נביא וזכריה וכו'
 מטעם כורש ודריוש וחרתששטא.
 (עזרא ו, יד): (ב) חמשה לרעה
 וחמשה לטובה. בראשית רבה
 (לו, ג) וסם נסמן ומזכיר:

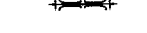
מה כתיב בה בען שימו טעם לבטלה. הוקשה לו שמאחר
 שהוא כורש שתחילה גזר שיבנו ואח"כ חזר בו שלא יבנו, ולמה לא
 זכר אלא מה שגזר תחלה ולא מה שגזר באחרונה שלא יבנו, על כן
 דורש המדרש שזמה שכתב כורש מלכה שם טעם, כלל כל מה שגזר
 תחלה שלא יבנו וגם מה שכתב
 יחזרו ויבנו, כמו שכתב בעזרא (ד,
 כח) כען שימו טעם לבטלה וגו' לא
 תתבנה עד מני טעמא יתקם, הרי
 שמה שכתב בעזרא (ו, ז) כורש
 מלכה שם טעם, כולל מה שכתב
 בעזרא (ד, כח) שהבטיח שעוד יבנה
 לבנות אלא שיטכבו עד שיבנה, ובנו
 דריוש גמר דבריו זמה שלא לבנות
 להקיים גזרת אביו ולא לבטל. דוק
 מאוד דבריו המדרש והפסוקים כי
 קלרתי: ושבי יהודה בנין. וסיפא
 דקרא, ובגזירות חגי נביא וזכריה וכו'
 מטעם כורש ודריוש וחרתששטא.
 (עזרא ו, יד): (ב) חמשה לרעה
 וחמשה לטובה. בראשית רבה
 (לו, ג) וסם נסמן ומזכיר:

מתנות כהונה
 וחרתששטא, ואמרו לקמן (סוּמָן ג) ארחתשטא זה אחריו:
 בוללו עם הגבויאים גרסינן: הכי גרסינן הוא חמשה וברי:
 רבנן דתמן. רבנן של ארץ ישראל: הכי גרסינן שמדת רחמיו
 לעולם:

ענף יוסף

[ב] הוא חמשה לרעה וחמשה לטובה בוי. קשה הא יש כמה
 הוא לרעה. הוא היה אבי יושב אהל ומקנה. הוא היה אבי כל חופש
 כנור ועוגב ובראשית ד, כ"א). וחס הוא אבי כנען הוא אבי מואב עד
 היום ובראשית יט, לו). הוא אמון הרבה אשמה. וגראה כי ה' ז' ראו
 החמשה הוא הללו מיותרים לגמרי. כי אחרי שכבר הקדים ובראשית
 ו) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ מה נורד לומר
 הוא היה גבור ליד לפני ה'. וכיון דלייתר ודאי לדרשה אתי. וכן הוא
 עשו אבי אדם למה לי כי כבר התחילה הפרשה אלה שמות בני עשו
 ואחר כך ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם חס כן הוא דתן ואבירים למה
 ליה כתב וצני נמואל דתן ואבירים חס כן הוא דתן ואבירים אשר
 גזו על משה ועל אהרן למה לי. לימא וצני נמואל דתן ואבירים אשר
 גזו על משה ועל אהרן ולישתוק מהוא דתן ואבירים. וכן הוא המלך
 אחז למה לי כי כבר אמר כי חלק אחז את בית ה' וגו' ובעת האר לו
 ויוסף למעול בה' חס כן הוא המלך אחז למה לי. וכן הוא אחריו שגזר
 למה לי לימא ויהי בימי אחריו המולך מהרוד ועד כה. שפע מינה
 לדרשא. אמנם האחרים כללו לגופיהו אינטיכו. ולכן לא מנה אלא
 אותה חמשה לרעה. וכיוצא בו לענין הטובה אברהם הוא אברהם למה
 לי וכי אחתי לא שמענו מה דכתיב ולא יקרא עוד שמך אברהם והיה

מסורת המדרש
 ב. מגילה דף יא, ב,
 בראשית רבה לו, ג,
 מדרש תהלים מזמור
 קה, ד"ה הוא ילקוט
 סדר נח רמז סב, ד"ה
 הוא, ילקוט כהן רמז
 תהומה, ד"ה הוא,
 ילקוט תהלים רמז
 תהומה ד"ה הוא:

אם למקרא
 כען שימו טעם
 לבטלה וגו' וזכריה
 אלק וקריאתו דר
 לא תתבנה עד מני
 טעמא יתקם:
 (עזרא ו:יב)

ושבי יהודה בנין
 ויסלחון וזכריה
 תני נביא וזכריה פר
 הדוא וצני ושללו
 מן טעם אלה ישראל
 ומטעם מלך ודריוש
 וארחתשטא מלך
 פרס: (עזרא ו:יז)

הוא היה גבר ציד
 לפני ה' על פני יאמר
 נכמד גבור ציד
 לפני ה': (בראשית יט)
 אלוף מנצח אלוף
 עינים אלה אלוף
 אדם למשבתם
 פארז איתנים הוא
 עשו אבי אדם:
 (בראשית לו:ט)

ובני אביב נטול
 ונתן ואבירם הוא
 דתן ואבירם קריא
 העדה אשר הצו
 על משה ועל אהרן
 שבעת קרח בהתקם
 על ה': (במדבר כ"ו)
 ובעת הצר לו ויוסף
 לקטולו בה הוא
 המלך אחז:

(דברי הימים ב כח:ב)
 אברהם הוא אברהם:
 (דברי הימים א א:ב)
 הם המדברים אל
 פרעה מלך מצרים
 להוציא את בני
 ישראל ממצרים הוא
 משה ואהרן:
 (שמות ו:כ)

הוא אהרן ומשה אשר
 אמר ה' לתם הוציא
 את בני ישראל מצרים
 מצרים על צבאתם:
 (שמות ו:כ)

יודד הוא הקטן
 השלישי הגדולים
 הילכו אחרי ששאל:
 (שמואל א יז:ד)

הוא אהרן ויחזקיהו
 הסיר את בבתיו
 ואת מבתותיו ויאמר
 ליהודה וליירושלם
 לאמר לפני מוצנח
 אהרן תשמחו ועליו
 תקטירו:
 (דברי הימים ב לב:י)

חידושי הרד"ל

[ג] רבי לוי ורבנן רבי לוי אמר אחשוורוש הוא ארתחששתא ומה שכתב שש שש שש ומה נקרא שמו אחשוורוש שכל מי שזוכרו חושש את ראשו ופירוש חושש בראשו ממה שמלטער בזכרונו: אחשוורוש הוא ארתחששתא. הוא הנזכר בצורא (ד, ו) שכתבו שטנה זימיו. אבל ארתחששתא בסמ"ך הנזכר בצורא ז' הוא דריוש שנתן רשות לננות בית המקדש ע"ש ודוק: חושש את ראשו. דרש אחשוורוש לשני תיבות חש וראש: שבאו כל הטובות בימיו. מכפל אחשוורוש משמע שנטתנה עניינו כחילו ז' אחשוורוש הו': לא היה בועל נדות. נעשה ככריה חדשה שלא היה בועל נכריות עוד דכתיב (ב, יז) ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ולא נזקק עוד עם אחרת. ומשום דסתם נכרית נדה שגזרו עליה משום נגש"ז קרי להו נדות ויפה ע"פ) וגם אסתר שמרה דיני נדות כדאיחא בתרגום דמגלת אסתר: (ד) ועדיין לא מלך. כלומר שלא היה יורש עזר מתחלה. אלא מעלמו מלך שלא נמלא הגון למלכות כמוהו והמליכיהו. או שנתן שוחד והמליכיהו אע"פ שלא היה ראוי למלך וכדאיחא כפרק קמא דמגילה (יא, ב). ובזוהר שמות (דף ז, א). או פירושו שעדיין לא מלך ממשל רב כזה על צבט ועשרים ומאה מדינה בתפלת מלכותו: דבר קל הוא. שהרי הווד וכוש בקלה המזרח: בשם ששלט מתפסח ועד עזה וכו'. והכי קאמר קרא בכל עזר הגהר. כמתפסח ועד עזה (רש"י) שלמה היה מלך כביפה ואע"פ שמלך מנרים ומלך לור ומלכת שזא היו זימיו. מכל מקום קרי ליה מלך כביפה כיון שלא היה כמותו בעולם שיעכב על ידו במלחמה. והא דכתיב כי הוא רודה בכל עזר הגהר דמשמע דלא היה שליט רק בכל עזר הגהר. יש לומר דכל חוץ לארץ קרי עזר הגהר שהגהר מפסיק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ ורבותא קאמר דלאו דוקא ארץ ישראל אלא אפילו כל חוץ לארץ דהיינו כל עזר הגהר: דורבנות.

(ג) אחשוורוש הוא ארתחששתא ר' לוי ורבנן. ר' לוי אמר למה קראו הכתוב ארתחששתא שהיה מרתיח וסע. ורבנן אמרי אחשוורוש שכל שזוכרו חושש את ראשו. ופירוש חושש בראשו ממה שמלטער בזכרונו: אחשוורוש הוא ארתחששתא. הוא הנזכר בצורא (ד, ו) שכתבו שטנה זימיו. אבל ארתחששתא בסמ"ך הנזכר בצורא ז' הוא דריוש שנתן רשות לננות בית המקדש ע"ש ודוק: חושש את ראשו. דרש אחשוורוש לשני תיבות חש וראש: שבאו כל הטובות בימיו. מכפל אחשוורוש משמע שנטתנה עניינו כחילו ז' אחשוורוש הו': לא היה בועל נדות. נעשה ככריה חדשה שלא היה בועל נכריות עוד דכתיב (ב, יז) ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ולא נזקק עוד עם אחרת. ומשום דסתם נכרית נדה שגזרו עליה משום נגש"ז קרי להו נדות ויפה ע"פ) וגם אסתר שמרה דיני נדות כדאיחא בתרגום דמגלת אסתר: (ד) ועדיין לא מלך. כלומר שלא היה יורש עזר מתחלה. אלא מעלמו מלך שלא נמלא הגון למלכות כמוהו והמליכיהו. או שנתן שוחד והמליכיהו אע"פ שלא היה ראוי למלך וכדאיחא כפרק קמא דמגילה (יא, ב). ובזוהר שמות (דף ז, א). או פירושו שעדיין לא מלך ממשל רב כזה על צבט ועשרים ומאה מדינה בתפלת מלכותו: דבר קל הוא. שהרי הווד וכוש בקלה המזרח: בשם ששלט מתפסח ועד עזה וכו'. והכי קאמר קרא בכל עזר הגהר. כמתפסח ועד עזה (רש"י) שלמה היה מלך כביפה ואע"פ שמלך מנרים ומלך לור ומלכת שזא היו זימיו. מכל מקום קרי ליה מלך כביפה כיון שלא היה כמותו בעולם שיעכב על ידו במלחמה. והא דכתיב כי הוא רודה בכל עזר הגהר דמשמע דלא היה שליט רק בכל עזר הגהר. יש לומר דכל חוץ לארץ קרי עזר הגהר שהגהר מפסיק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ ורבותא קאמר דלאו דוקא ארץ ישראל אלא אפילו כל חוץ לארץ דהיינו כל עזר הגהר: דורבנות.

ג "אחשוורוש", רבי לוי ורבנן, רבי לוי אמר: "אחשוורוש הוא ארתחששתא, ורבנן אמרי: "אחשוורוש", שכל מי שזוכרו חושש את ראשו, למה קראו הכתוב ארתחששתא, שהיה מרתיח ותש". אחשוורוש, רבי יצחק ורבנן, רבי יצחק אמר: "אחשוורוש", שבאו כל הצרות בימיו, שנאמר "אבל גדול ליהודים", "הוא אחשוורוש" שבאו כל הטובות בימיו שנאמר "שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב", רבנן אמרי: "אחשוורוש" עד שלא נבנסה אסתר אצלו, "הוא אחשוורוש", משנבנסה אסתר אצלו לא היה בועל נדות:

ד "המולך", ועדיין לא מלך. "מהו ועד כוש", ויהלא מהו ועד כוש דבר קל הוא, אלא בשם שמלך מהו ועד כוש כן מלך על שבע ועשרים ומאה מדינה, ודכוותיה (מלכים א ד, ד) ה"כי הוא רדה בכל עזר הגהר מתפסח ועד עזה", ויהלא מתפסח ועד עזה דבר קל הוא, אלא בשם ששלט מתפסח ועד עזה כן שלט מסוף העולם ועד סופו, ודכוותיה (תהלים סח, ל) "מהיכלך על ירושלים לך יובילו מלכים שיי", ויהלא מהיכל לירושלים דבר קל הוא, אלא בשם שהקרבנות מצויים מהיכל לירושלים כן דורכיאות עם דורניות עתידות להיות "מצויים למלך המשיח, הדא הוא דכתיב (שם עב, יא) "וישתחו לו כל מלכים". רבי כהן אחוה דרבי חייא בר אבא אמר: בשם שהשכינה מצויה מהיכל לירושלים, כן תהיה השכינה ממלאת מסוף העולם ועד סופו, הדא הוא דכתיב (שם פסוק יט) "וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן":

ה "שבע ועשרים ומאה", רבי אלעזר בשם רבי חנינא: ויהלא מאתים וחמשים ושתים אפרכיות הן בעולם, ודוד שלט בכולן,

(ד) בשם שמלך מהווד. במדבר רבה (יג, יד) ושם נסמן: (ה) מאתים ונ"ב שנה. דורש כן על פי מדת מנגד, שבאחשוורוש כתוב עד חלי המלכות שעל כן מלך בחליין של מלכות נבוכדנצר ששלט בכלן, הרי שחליין קכ"ו ואל"כ כולן רנ"ב.

כל הענין: **אם למקרא** כי הוא רדה בכל עזר הגהר מתפסח ועד עזה כן מלך על שבע ועשרים ומאה מדינה, ודכוותיה (מלכים א ד, ד) ה"כי הוא רדה בכל עזר הגהר מתפסח ועד עזה כן מלך על שבע ועשרים ומאה מדינה בתפלת מלכותו: דבר קל הוא. שהרי הווד וכוש בקלה המזרח: בשם ששלט מתפסח ועד עזה וכו'. והכי קאמר קרא בכל עזר הגהר. כמתפסח ועד עזה (רש"י) שלמה היה מלך כביפה ואע"פ שמלך מנרים ומלך לור ומלכת שזא היו זימיו. מכל מקום קרי ליה מלך כביפה כיון שלא היה כמותו בעולם שיעכב על ידו במלחמה. והא דכתיב כי הוא רודה בכל עזר הגהר דמשמע דלא היה שליט רק בכל עזר הגהר. יש לומר דכל חוץ לארץ קרי עזר הגהר שהגהר מפסיק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ ורבותא קאמר דלאו דוקא ארץ ישראל אלא אפילו כל חוץ לארץ דהיינו כל עזר הגהר: דורבנות.

מסורת המדרש ג. מגילה יא, א; ד. מגילה יא, א; ילקוט כהן רמז תתרכמה; ה. פנהרין כ, ב; ילקוט מלכים רמז קפז ד"ה אמר: ו. עיר השירים רבה א, ד"ה שיר י, מגילה א, א, פרקי דרבי אליעזר פרק י, ד"ה בשיש, ילקוט מלכים א רמז ריא ד"ה חי כל הענין: **אם למקרא** כי הוא רדה בכל עזר הגהר מתפסח ועד עזה כן מלך על שבע ועשרים ומאה מדינה, ודכוותיה (מלכים א ד, ד) ה"כי הוא רדה בכל עזר הגהר מתפסח ועד עזה כן מלך על שבע ועשרים ומאה מדינה בתפלת מלכותו: דבר קל הוא. שהרי הווד וכוש בקלה המזרח: בשם ששלט מתפסח ועד עזה וכו'. והכי קאמר קרא בכל עזר הגהר. כמתפסח ועד עזה (רש"י) שלמה היה מלך כביפה ואע"פ שמלך מנרים ומלך לור ומלכת שזא היו זימיו. מכל מקום קרי ליה מלך כביפה כיון שלא היה כמותו בעולם שיעכב על ידו במלחמה. והא דכתיב כי הוא רודה בכל עזר הגהר דמשמע דלא היה שליט רק בכל עזר הגהר. יש לומר דכל חוץ לארץ קרי עזר הגהר שהגהר מפסיק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ ורבותא קאמר דלאו דוקא ארץ ישראל אלא אפילו כל חוץ לארץ דהיינו כל עזר הגהר: דורבנות.

מסורת המדרש ג. מגילה יא, א; ד. מגילה יא, א; ילקוט כהן רמז תתרכמה; ה. פנהרין כ, ב; ילקוט מלכים רמז קפז ד"ה אמר: ו. עיר השירים רבה א, ד"ה שיר י, מגילה א, א, פרקי דרבי אליעזר פרק י, ד"ה בשיש, ילקוט מלכים א רמז ריא ד"ה חי כל הענין: **אם למקרא** כי הוא רדה בכל עזר הגהר מתפסח ועד עזה כן מלך על שבע ועשרים ומאה מדינה, ודכוותיה (מלכים א ד, ד) ה"כי הוא רדה בכל עזר הגהר מתפסח ועד עזה כן מלך על שבע ועשרים ומאה מדינה בתפלת מלכותו: דבר קל הוא. שהרי הווד וכוש בקלה המזרח: בשם ששלט מתפסח ועד עזה וכו'. והכי קאמר קרא בכל עזר הגהר. כמתפסח ועד עזה (רש"י) שלמה היה מלך כביפה ואע"פ שמלך מנרים ומלך לור ומלכת שזא היו זימיו. מכל מקום קרי ליה מלך כביפה כיון שלא היה כמותו בעולם שיעכב על ידו במלחמה. והא דכתיב כי הוא רודה בכל עזר הגהר דמשמע דלא היה שליט רק בכל עזר הגהר. יש לומר דכל חוץ לארץ קרי עזר הגהר שהגהר מפסיק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ ורבותא קאמר דלאו דוקא ארץ ישראל אלא אפילו כל חוץ לארץ דהיינו כל עזר הגהר: דורבנות.

מתנות כהונה

[ג] מרתיה. לכן של ישראל ומתיש כהן: לא היה בועל נדות. בתמיה, ולכן כתיב הוא שהיה בהאיתו מתחלה ועד סופו, או יש לומר שעכשיו דרשו לשבח שהוא נעשה צריה חדשה שלא היה בועל נדות לפי שאסתר שמרה דיני נדות כדאיחא בתרגום דמגילת אסתר, ופסוק מלא הוא חני ששום וכי אדבר. וכן הוא המלך אחז שחטם את התורה ואחז דלתות בית המדרש שלא יעסקו בתורה. וההפך ציחקו שהעמיד כמה בתי כנסיות ובתי מדרשות ולימד תינוקות ונעץ חרב בבית המדרש ואמר כל מי שלא יעסוק בתורה ידקר בחרב. וכן הוא אחשוורוש אשר ביעל בנין בית המקדש וההפך הוא עזרא עלה מבבל וחרף נפשו למות ליסד בית ה' ועשה והלגית. ור' ברכיה בשם רבנין אמר אית לן חדא טבא מכולהון הוא ה' אלהינו בכל הארץ משפטיו וגו' אשר זה גם כן מיותר כי היה סליק וציה נחית התהללו

ענף יוסף

משפטיו. אלא ודאי לדרשא הוי להורות כי אמתתו ועגמומו ומהותו הוא לרחם על הכל. ומשום דכל הארץ משפטיו לפי הפשט משמע כעם ורוגז. בא ר' ברכיה ואמר שאין פירושו ככה כמקום הזה אלא רעון וחסד ורחמים. וככה נדרש בצורה במקומות רבים כי לדק הוי דינא ומשפט רחמי וספר מנות הלוי: (ה) והלא רנ"ב אפרכיות הן. הא פליגא אדפרק קמא דמגילה (יא, א) שאמרו שאחשוורוש מלך כביפה דכתיב ביה קכ"ו מדינה ודרישו לא מלך כביפה שלא מלך אלא על ק"ך משמע דס"ל דליתנהו אלא קכ"ו. ופליגא נמי במולכים כביפה

חידושי הרד"ל
 רבי ברכיה אמר
 בני אוכפיה
 ורבנן אמרי בני
 אימוריה (ומפ"י)
 בני אוכפיה שהיו
 בו. כן לר"ד לומר:
 פתייה אמין שתין.
 עיקר הראיה מסיפא
 (עורא ג, ד) נדבכין
 די אבן גלל תלחא
 ונדבך די אט חדת.
 ומיניה נפקא לן בש"ס
 ריש ראש השנה וז, הו'
 דלחמחין טיין סט:

חידושי הרש"ש
 והו' אתה חלקת
 בנין ביתי שאמרת
 רומיה אמין שתין.
 פירוש כי בית ראשון
 היה גובה ממה
 ופסחים טיין ל"ה וז.
 ג, טז) ונפיקה"י, ועיין
 חופפות יום טוב
 (יומא ה, א), ופירוש
 המתנות כהונה תמוה:

ויצא שם דוד בוי. ולא היה כמותו בעולם שיעבד על ידו
 זמלחמה. כדכתיב בסופא דקרא וז' נתן פחדו על כל הגוים:
 אחאב שלט בכולם. שלא עמד איש נגדו. כי מלך ארם שלחם
 עמו נפל בידו כמה פעמים עד צלתי השאיר לו כל ומלך יהודה

הָדָא הוּא דְכָתִיב (דברי הימים א יד, יז) **וַיֵּצֵא**
שֵׁם דָּוִד בְּכָל הָאָרְצוֹת, שְׁלֹמֹה שְׁלַט
בְּכוּלָן, הָדָא הוּא דְכָתִיב (מלכים א ה, א)
וַיִּשְׁלַמְהוּ הָיָה מוֹשֵׁל בְּכָל הַמְּמַלְכוֹת
וְגו' " **אֲחָאָב שְׁלַט בְּכוּלָן, הָדָא הוּא**
דְכָתִיב (שם יח, י) **"חִי ה' אֱלֹהֶיךָ אִם יֵשׁ גּוֹי**
וּמַמְלָכָה וְגו' " **וְכִי אָדָם מִשְׁבִּיעַ בְּמִקּוֹם**
שְׂאִינוּ שׁוֹלֵט, וְעוֹד מִן הָדָא (שם ב, טו)
"וַיִּפְקֵד אֶת נַעֲרֵי שְׂרָי הַמְּדִינֹת וַיְהִיו
מֵאֲתָיִם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים וְגו' " **וְהַשְּׂאָר**

וכלקמן בסמוך שהחלי הוא קכ"ו וזתה לו אחת יתירה: שלמה
 היה מושל בכל הממלכות. ומה שכתוב בסופא דקרא מן
 הגהר ארץ פלתיים ועד ארץ מגרים, זהכרח פירושו כשם שמלך
 מן הגהר ועד ארץ מגרים כך מלך על כל הממלכות, כמו שזכרו
 מה שזכרנו לל שלמה ונתפסח ועד

עזוב: בני איכיופי ובני אמרוי.
 זאיכה רבתי ג, ה) על הפסוק ג, ו)
 יג) הביא בכליופי ע"ש פירושי: אתה
 חלקת את מלכותי. כמו שכתבתי
 לעיל פסוק זה שזכור הוא אחשורוש,
 וכמו שכתוב לקמן פסוק זימים ההם
 ושם מזכור, ופסוק זה הלאהים אשר
 צירושלים כורש אמרו, ומצינו ממנו
 על אחשורוש שהכל אחד, וכשתמי
 לומר כשהיה כשר נקרא כורש
 ומלך בכולן, ולח"כ כשחזר בו נקרא
 אחשורוש ומלך בכולן ודוק:

הִיכָן הֵם, רַבִּי לֹוֹי וְרַבְּנָן, רַבִּי לֹוֹי אָמַר כְּלוּ בְרָעַב בִּימֵי אֱלִיהוּ,
וְרַבְּנָן אָמְרִי: בֶּן הַדָּד בָּא וּלְקַחְו, הָדָא הוּא דְכָתִיב (שם שם א) **"וּבֶן**
הַדָּד מֶלֶךְ אָרָם קָבַץ אֶת כָּל חֵילוֹ, וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ אֲתוֹ וְסוּסֵי
וְרָכָב וְעַל וַיִּצַר עַל שְׁמֹרוֹן וַיִּלְחֶם בָּהּ" אֲנִן בְּעֵינֵי עֲשָׂרִים וְתִימַר
שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם, אֲלֵא יֵשׁ אִפְרַכְיָא שְׁהִיתָה קְשָׁה וְהָיָה נוֹטֵל מִמֶּנָּה
שְׁנַיִם וְעוֹשָׂה אוֹתָן עֵירֻבוֹן תַּחַת יָדוֹ. רַבִּי בְרַכְיָה וְרַבְּנָן, רַבִּי בְרַכְיָה
אָמַר: בְּנֵי אֹכְפִיָּה וּבְנֵי אֲמֹרִי, וְרַבְּנָן אָמְרִי יִבְנֵי אֹכְפִיָּה שְׁהִיו
מְרוֹצְצִין בְּאַרְכוּף, וּבְנֵי אֲמֹרִי שְׁהִיו תְּמוֹרוֹת שֶׁל אַבּוֹתֵיהֶן, וְכֵן
הוּא אוֹמַר (מלכים ב יד, יד) **"וַיָּאֵת בְּנֵי הַמְּעַרְבוֹת, שְׁהִיו מְעוֹרְבוֹתֵיהֶן**
שֶׁל אַבּוֹתֵיהֶן, נְבוּכַדְנֶצַּר שְׁלַט בְּכוּלָן, הָדָא הוּא דְכָתִיב (דניאל ב,
 לח) **"וּבְכָל דְּיָדִירִין בְּנֵי אֲנָשָׂא חֵינוֹת בְּרָא וְעוֹף שְׁמַיָּא וְגו' "** **בּוֹרְשׁ**
שְׁלַט בְּכוּלָן, הָדָא הוּא דְכָתִיב (עורא א, ב) **"כָּל מְמַלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן**
לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, דְּרִיּוֹשׁ שְׁלַט בְּכוּלָן, הָדָא הוּא דְכָתִיב (דניאל
 ג, כו) **"בְּאֲדִין דְּרִיּוֹשׁ מֶלְכָּא כְּתַב לְכָל עַמְמֵיָּא אֲמַיָּא וְלִשְׁנַיָּא וְגו' "**
"אֲחֻשׁוֹרוֹשׁ שְׁלַט בְּחֻצְיָו, לָמָּה בְּחֻצְיָו, רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי
אַחָא וְרַבְּנָן, רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא: אֲתָה חִלַּקְתָּ אֶת מְלָכוֹתַי, שְׂאֲמַרְתָּ (עורא א, ג) **"הוּא הָאֱלֹהִים**
אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם" חִיָּךְ שְׂאֲנֵי חוֹלֵק מְלָכוֹתַי, וְרַבְּנָן אָמְרִי: אָמַר
לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲתָה חִלַּקְתָּ בְּנָנְךָ בֵּיתִי שְׂאֲמַרְתָּ (עורא ג, ג)
"רוֹמָה אֲמִין שְׁתִּין פְּתִיָּה אֲמִין שְׁתִּין, חִיָּךְ שְׂאֲנֵי חוֹלֵק מְלָכוֹתַי,

מסורת המדרש
 ז. איכה רבתי ג, ד"ה
 הביא:

אם למקרא

ויצא שם דוד בקל
 הארצות ויה נתן את
 פחדו על כל הגוים:
 (דברי הימים א יד, יז)
 ושלמה היה מושל
 בכל הממלכות מן
 הגהר ארץ פלתיים
 ועד גבול מגרים
 מנשים מנחה ועבדים
 את שלמה כל ימי
 חייו: (מלכים א ה:א)
 חי ה' אלהיך אם
 יש גוי וממלכה
 אשר לא שלח איני
 שם לבקשך ואמרו
 אין והשביע את
 הממלכה ואת הגוי
 כי לא ימצאנה:
 (מלכים א יח:י)

ויפקד את נערי שרי
 המדינות ויהיו
 מאתיים ושנים
 ושלשים ואחריהם
 פקד את כל העם כל
 בני ישראל שבעת
 אלפים: (מלכים א כט:ו)
 וכן הדר מלך ארם
 קבץ את כל חילו
 ושלשים ושנים מלך
 אתו וסוס ורכב ועל
 ויצר על שמרון
 וילחם בה:
 (מלכים א כ:א)

ולקח את כל הקרב
 והפקדו ואת כל
 הפלילים הנמצאים
 בית ה' ובאוצרות
 בית המקדש ואת
 בני המעשרות וששב
 שמרונה:
 (מלכים ב ד:ד)

ובכל די דריוני
 אנשא חיות קרא
 ועוף שמיא ויה בידך
 והשלטך בכלהון את
 הוא ראשה די דרבאי:
 (דניאל ב:לח)

כה אמר פרש מלך
 פרס כל ממלכות
 הארץ נתן לי ה'
 אלהי השמים והוא
 פקד עלי לבנות לו
 בית בירושלם אשר
 ביהודה: מי כבס
 מקל עמו יהי אלהיו
 עמו ועל לירושלם
 אשר ביהודה וכן
 את בית ה' אלהי
 ישראל הוא האלהים
 אשר בירושלם:
 (שורא א-ב-ג)

בארין דריוש מלכא
 כתב לכל עממייא
 אמייא ולשניא די
 דריון בקל ארשא
 שלמכון ישנא:
 (דניאל ו:ב)

משנת תרה לכורש
 מלכא בורש מלכא
 שלם מעם בית אלקה
 בירושלם ביתא
 יתבנא אתר די
 דבחין דבחין ואשוחי
 מחוללי: כומה אמין

מתנות כהונה

ומרוליס בחרכוף בקשורים ונתתים, ובני אמוריים שהיו ערבין
 בידו תמורות אבותיהם כדרך אומרו ואת בני התעורבות שפירש
 רש"י ורבינו אברהם בן עזרא ורד"ק בני הערים שהיו בידו לערבון
 שלא ימרדו אבותם במלך, וכן כאלו היה נוטל מאפרכיה הקשה שנים
 לערבון, ועיין בערוך ערך אמר האחרון: הכי גרסינן בורש
 שלט בכולן הדא הוא דכתיב כל הממלכות נתן לי ה'
 דריוש שלט בכולן הדא הוא דכתיב באדין גוי: פתייה
 אמין שיתין. גרסינן ופסוק הוא בעורא ו, ו): אמין שתין.

[ה] מאתיים שנים ושלשים. ואם כן חסרים עשרים שהרי
 מחטים וחמישים ושים מדינות יש והשאר כו': אגן בעיין
 עשורים. שאין חסרים רק עשרים: והיה נוטל ממנה שנים.
 אנשים ועשה אותן מלכים עליהם, והם היו ערבים תחת ידו שלא
 ימרדו עליו: רבי ברכיה ורבנן. אין פירושו לשון פלוגתא, אלא
 הביא דבריהם שמתוכן נמלאים למדים שרגילות הוא ליקח בני
 אדם לערבון בעד אחרים, ואינה קאי על פסוק (איכה ג, יג)
 הביא בכליופי וגו' כדפליגי ביה נמי רב ושמאל ועיין בזיכה רבה

חידושי הר"ד ל
 [ו] כתיב ושער
 רישיה בוי. תמונה
 משפטים (סמן ה)
 מצות הרגילות
 שבינונים שהן
 מקיימים אותם
 מצד רגילותן
 בהן שנעשו להם
 בטבע שני, ולא
 לשם פועל המלה
 עליה; תמצא להן
 מיעוט זכויותיהן.
 דרש ה"י תמצא
 כמו תמלה ב"א
 לשון מילי ודקדוק
 התשובה עד גמירא.
 וזה שאמר לך נאמר
 ימנך תמצא שגאריך
 שבמינך שהיא מדה
 הרחמים תמלה
 להן שכן מלוותיה
 לשגאריך. כדרך אמרו
 (דברים ז, י) ומשלם
 לשונאז אל פניו:

ויומר קב"ו. הוא חליין של רנ"ב מדינות שהם בכל העולם: (ו) כתיב ושער רישיה וכו'. משום דקאמר דדריש אף על פי שחטא בחלוק מלכות ה' או בחלוק בנין ביהו נתן הקב"ה שזכו במה שאמרו מי זכס מכל עמו ולא קפח שזכו מפני עונו. מיימי מהכא דלפילו בזאומות העולם נקי ה' מכל חוב זכות שיש לו אללס וחינו מקפח שזכרס לומר שיאבד זכותס המעט מכלל רוב פשעיהס. דמקרא זה נאמר גבי יוס הדין שיבא ה' לדון את אומות העולם שחטאו והרעו לישראל: שאין לכל בריה בוי. משום דקשה דהא אשכחן בהמשל מראה ה' קוולותיו תלתלים שחורות כעורב והיכי קאמר הכא כעמר נקי. להכי דרש דהכא לענין נקיין עלמו מחוב זכות מיירי. אין לשום אדם חוב ופתחון פה עליו לאמר לא שילס לו את זאת: לבשאבקר. כשאחפש מעשיהס כחוביס צפנקס: ולא תמצא להם זכות בוי. הוא אס תמצא לא אדרכס שאני מקפח שזכר כל זריה: מצות הרגילות. פירוש זכות מנות קלות שהן רגילות צינותס כההיא דפרק גיד הגשה (בב, ז) שמקיימים ג' מנות שאין כותבין כתובה לזכריס ואין שוקלין בשר המת במקולין ומכבדין את התורה. ודרש רגלס לשון רגילות: תהא ירך מצויה. משום דקשה מאי תמצא לחילו עד עתה קלרה ידו חס ושלוס. ועוד מאי טעמא כפל תמצא ירך ימנך תמצא. להכי מפרש תמצא ירך תהא ירך מנויה ליפרע מהס ולא תאריך להס. ופירש דרמו הפרשון ככאן לפי שפי' תמצא להס מדה הדין שהיא הוא השמאל רמו לדין. וימנך תמצא היינו תמצא להס מיעוט זכויותיה פירוש שימצא להס שזכר מיטוט זכויותיהס שעשו בעולם הזה כדי לטרדס מהעולם הבא שהימין רמו לתורה ולדקות כמו שאיתא בדברים רבה (פרק ה) עיין ס: לבך נאמר ימנך תמצא שונאריך. רנה לומר דלכאורה קשה מ"ש בזה תמצא והדר ירך וזזה ימנך והדר תמצא. אבל לפי דרש הג"ל ניחא שהדין שהוא הפורעניות איחרו לתמצא והימין שהיא לטובה הקדימו. וזהו שאמר לבך נאמר ימנך תמצא שגאריך כלומר השתא ניחא מאי דשני קרא בדבוריה בזאומרו ימנך תמצא שגאריך: (ז) בבש שבע בוי. משום דקשיא ליה כיון דכורס מלך בכל הרנ"ב אפרכיות ואחשורוס מלך אחריו היך לא קאמר בזאחשורוס רק קב"ו. ולא סבירא ליה כדאמרו שחלק מלכותו. להכי מתרבי רבי יהוה ורבי נחמיה דאין הכי נמי דמלך בעולם. ולא זכיר הכתוב רק קב"ו לרבי יהודה לומר שכבש ז' קשות כ"ל וכו'.

ויומר קב"ו. הוא חליין של רנ"ב מדינות שהם בכל העולם: (ו) כתיב ושער רישיה וכו'. משום דקאמר דדריש אף על פי שחטא בחלוק מלכות ה' או בחלוק בנין ביהו נתן הקב"ה שזכו במה שאמרו מי זכס מכל עמו ולא קפח שזכו מפני עונו. מיימי מהכא דלפילו בזאומות העולם נקי ה' מכל חוב זכות שיש לו אללס וחינו מקפח שזכרס לומר שיאבד זכותס המעט מכלל רוב פשעיהס. דמקרא זה נאמר גבי יוס הדין שיבא ה' לדון את אומות העולם שחטאו והרעו לישראל: שאין לכל בריה בוי. משום דקשה דהא אשכחן בהמשל מראה ה' קוולותיו תלתלים שחורות כעורב והיכי קאמר הכא כעמר נקי. להכי דרש דהכא לענין נקיין עלמו מחוב זכות מיירי. אין לשום אדם חוב ופתחון פה עליו לאמר לא שילס לו את זאת: לבשאבקר. כשאחפש מעשיהס כחוביס צפנקס: ולא תמצא להם זכות בוי. הוא אס תמצא לא אדרכס שאני מקפח שזכר כל זריה: מצות הרגילות. פירוש זכות מנות קלות שהן רגילות צינותס כההיא דפרק גיד הגשה (בב, ז) שמקיימים ג' מנות שאין כותבין כתובה לזכריס ואין שוקלין בשר המת במקולין ומכבדין את התורה. ודרש רגלס לשון רגילות: תהא ירך מצויה. משום דקשה מאי תמצא לחילו עד עתה קלרה ידו חס ושלוס. ועוד מאי טעמא כפל תמצא ירך ימנך תמצא. להכי מפרש תמצא ירך תהא ירך מנויה ליפרע מהס ולא תאריך להס. ופירש דרמו הפרשון ככאן לפי שפי' תמצא להס מדה הדין שהיא הוא השמאל רמו לדין. וימנך תמצא היינו תמצא להס מיעוט זכויותיה פירוש שימצא להס שזכר מיטוט זכויותיהס שעשו בעולם הזה כדי לטרדס מהעולם הבא שהימין רמו לתורה ולדקות כמו שאיתא בדברים רבה (פרק ה) עיין ס: לבך נאמר ימנך תמצא שונאריך. רנה לומר דלכאורה קשה מ"ש בזה תמצא והדר ירך וזזה ימנך והדר תמצא. אבל לפי דרש הג"ל ניחא שהדין שהוא הפורעניות איחרו לתמצא והימין שהיא לטובה הקדימו. וזהו שאמר לבך נאמר ימנך תמצא שגאריך כלומר השתא ניחא מאי דשני קרא בדבוריה בזאומרו ימנך תמצא שגאריך: (ז) בבש שבע בוי. משום דקשיא ליה כיון דכורס מלך בכל הרנ"ב אפרכיות ואחשורוס מלך אחריו היך לא קאמר בזאחשורוס רק קב"ו. ולא סבירא ליה כדאמרו שחלק מלכותו. להכי מתרבי רבי יהוה ורבי נחמיה דאין הכי נמי דמלך בעולם. ולא זכיר הכתוב רק קב"ו לרבי יהודה לומר שכבש ז' קשות כ"ל וכו'.

ו יוֹמַר לְזוֹמֵר "שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ" מַה תִּלְמוּד לְזוֹמֵר "שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וְמֵאָה מְדִינָה", אֲלֵא כִּף אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲתָה נִתַּתְּ עֲלֵיהָ אַחַת לְבֵיתִי מִשְׁלָף שְׂאֵמְרָתָּ (עזרא א, ג) "מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ יִהְיֶה אֲלֵהֶיו עֲמוֹ וְיַעֲלֶה", אִף אֲנִי נוֹתֵן עֲלֵיהָ תּוֹסֶפֶת אַחַת מִשְׁלִי, שֶׁהוֹסִיף לוֹ מְדִינָה אַחַת בַּחֲשׁוֹבוֹ, הֲדָא הוּא דְכִתְיָב "שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וְמֵאָה מְדִינָה":

ו רבי לוי בשם רבי שמואל בר נחמן אמר: כתיב "ושער ראשה בעמר נקא" שאין לכל בריה אצלו כלום, רבי יודן בשם רבי איבו: כתיב (ישעיה סג, א) "פורח דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי וגו'". וכי לסיוען של אומות הקדוש ברוך הוא צריך שאמר "ומעמים אין איש אתי", אלא כף אמר הקדוש ברוך הוא: לבשאבקר פנקסותיהן של אומות העולם ולא תמצא להן זכות לפני, באותה שעה (שם) "ואדרכם באפי וארמסם בחמתי", רבי פנחס ורבי חלקיה בשם רבי סימון אמרי: כתיב (זכריה יב, ט) "יהיה ביום ההוא אבקש להשמיד את כל הגוים את כל הגוים הבאים על ירושלים: (זכריה יב:ט) לי נקם ושלם לעת תמוס רגלם פי קרוב יום אידם וחס עתרת קמו:

ז דבר אחר, "שבע ועשרים ומאה מדינה", רבי יודא ורבי נחמיה, רבי יודא אמר: ביבש קשות שהן קשות בעשרים, ביבש עשרים שהן קשות במאה, רבי נחמיה אמר: נטל אוכלוסין משבע וכבש עשרים, נטל אוכלוסין מעשרים וכבש מאה. ביצד כבשן, רבי יודא ורבי נחמיה, רבי יודא אמר: כחצי עטרה, שאת מכבש את החיצונות הפנימיות נכבשות מאליהן,

ולרבי נחמיה נטל אוכלוסין מז' וכבש י' וכו' והיינו דקאמר דבר אחר שבע ועשרים ומאה מדינה כלומר דרשא אחריתי בזה דנקט קב"ו ולא רנ"ב: ובבש מאה. והשאר נשאר כבשות מאליהן. והיינו דבעי כילד כבשן להך מאה שטל ידו נמלאו האחרות כבשות מאליהן: בחצי עטרה. פירוש שהישוב עשו כחצי עטרה. ולכן בהכבש החלונים דהיינו העומדים בכל היקף קשת העטרה לזד חוץ וכן על היתר שמקלה חצי העטרה עד קנה האחר נמלאו הפנימיים נכבשים מאליהם. כי קשה להם להלחם מאחר שמלכות האויב מקיף מכל עזריהם.

מתנות כהונה

ויומר. ויאמר מאה ועשרים וששה הוא חליין של מאתים חמישים ושנים מדינות שהם בכל העולם: הבי גרסינן משלי שהוסיף בוי: [ו] שאין לכל בריה בוי. אין לשום אדם חוב ופתחון פה עליו לאמר לא שילס לי את זאת: שבשאבקר בוי. כשאחפש

מקפח שזכר כל זריה: מצות הרגילות. פירוש זכות מנות קלות שהן רגילות צינותס כההיא דפרק גיד הגשה (בב, ז) שמקיימים ג' מנות שאין כותבין כתובה לזכריס ואין שוקלין בשר המת במקולין ומכבדין את התורה. ודרש רגלס לשון רגילות: תהא ירך מצויה. משום דקשה מאי תמצא לחילו עד עתה קלרה ידו חס ושלוס. ועוד מאי טעמא כפל תמצא ירך ימנך תמצא. להכי מפרש תמצא ירך תהא ירך מנויה ליפרע מהס ולא תאריך להס. ופירש דרמו הפרשון ככאן לפי שפי' תמצא להס מדה הדין שהיא הוא השמאל רמו לדין. וימנך תמצא היינו תמצא להס מיעוט זכויותיה פירוש שימצא להס שזכר מיטוט זכויותיהס שעשו בעולם הזה כדי לטרדס מהעולם הבא שהימין רמו לתורה ולדקות כמו שאיתא בדברים רבה (פרק ה) עיין ס: לבך נאמר ימנך תמצא שונאריך. רנה לומר דלכאורה קשה מ"ש בזה תמצא והדר ירך וזזה ימנך והדר תמצא. אבל לפי דרש הג"ל ניחא שהדין שהוא הפורעניות איחרו לתמצא והימין שהיא לטובה הקדימו. וזהו שאמר לבך נאמר ימנך תמצא שגאריך כלומר השתא ניחא מאי דשני קרא בדבוריה בזאומרו ימנך תמצא שגאריך:

מסורת המדרש
 ח. מדרש תהלים
 מזמור כ"א, ד"ה כי,
 ילקוט תהלים רמז
 תפרד ד"ה כי:

אם למקרא
 חזקת היות עד די
 דרשון רמיו ועתיק
 יומין יתב לבושה
 בתלג חזר ישער
 ראשה בעמר נקא
 פרסיה שביבין די נור
 גלגלוהי נור דלק:
 (דניאל ו:ט)
 פורה דרכתי לבדי
 ומעמים אין איש
 אתי ואדרכם באפי
 וארמסם בחמתי וזו
 נצחם על פגרי וכל
 מלבושי אנאליתי:
 (ישעיה סג:א)
 והיה ביום ההוא
 אבקש להשמיד את
 כל הגוים הבאים על
 ירושלים:
 (זכריה יב:ט)
 לי נקם ושלם לעת
 תמוס רגלם פי קרוב
 יום אידם וחס עתרת
 קמו:
 (דברים לב:ז)
 תמצא ירך דף לכל
 איבך ימנך תמצא
 שגאריך:
 (תהלים כא:ט)

חידושי הרד"ל
 [וב] ובי איוו
 כסא היה אם היה
 כסא פשוט מה
 חשיבותו כל כך,
 ואם כשזיל שיה מן
 אן הלא מלאט בחאב
 נתי אן רבי, אלא
 גדולתו וחסידותו
 הוא כדמפרס ואויל
 ר' הושיע: בשם
 שהיה לו ע' בים
 בשומרון
 פירשתי כסא
 דמתי כהנתי
 לקהל רבה (ו, ג)
 פ"ג: היה לו שני
 פלטרין בו וכולן
 של שן היו. כדתיב
 סע דתי האן. ודרש
 ליה על אחאב שגאל
 כחז בו ומלכיה א,
 כג, לט ויתן האן
 אשר בנה. לכן דרש
 כתיב האן דתיב על
 בני אחאב: כטריב
 מרכבה בו. עיין
 מתנות כהונה, וכן
 גרס כטריב
 מרכבה ופירשו
 כמרכבה של ארבע
 וכמו שפירש מולן
 בשמות רבה ומב, ה,
 ואפשר לרין לומר
 כערכי מרכבה בו
 פירוש כעך וסר
 המרכבה שלמלה:

(יב) מלכתו כתיב. ודרשין ציה מלכתו כסא זו הינה עשויה
 לו דמתי כדלקמן ויפה ענף. או פירושו מדכתיב חסר לומר שהיה
 הכסא של אחשורוש חסר ולא היה כשל שלמה (מגילת סתרים).
 ובספרים שלנו כתיב מלכותו וי". ואפשר שטעות סופרים הוא
 במדרש וכך לרין להיות מלכותו
 כתיב רנה לומר ולא כתיב על
 כסא המלכות. לכן מרמו בזה
 שעה בעלמו את הכסא למלכותו.
 ועל ידי כסאו של עלמו הקנה
 לעלמו את המלוכה: על כסא.
 שלמה שהיה בידו מכורס כדלקמן:
 קומוקרטור. פירוש בלשון יון
 קוזמו טולס. קרטור תופס (פרוך)
 ופירוש מולך ככיסה. וכסירא ליה
 להמדרש זה דלחשורוש לא היה מולך
 ככיסה אבל ככדולנר וכורס בתחלתו
 היה מולך ככיסה וכוז נקטעה
 מלכותו כדלעיל (סימן ה): ובי איוו
 כסא היה בו. לרין לגרוס אמר
 ר' אחא ובי איוו כסא היה (דברי
 הימים ב, ט) ויפס המלך כסא אן
 גדול והכתיב (מלכים ב' ז') ולאחאב
 כו' ויפה ענף. וה"פ ובי מאי רבותא
 דכסא שלמה שלא הניחו לאחשורוש
 לשבת עליו כי אינו אלא של אן מופה
 וזה. וכן טובא כתיב בעלמא מכיון
 דק"מ צנים שהיו לאחאב הוא להס
 פלטרין של אן ואם כן מאי רבותיה
 משום דכחן אמר כסא אן גדול. ומשני
 אהן מעלתו מלך הוומר רק מלך
 הגורס שהוא כמרכבתו של הקדוש
 ברוך הוא. ועיין עוד לקמן: בשם
 שהיו לו שבעים בנים בו. אהן
 ספק שדברי חז"ל קבלה הם שקבלו
 כך שהיו בני אחאב מאיבזל ע' צנים
 בשומרון וע' צירעאל וקבלה זו
 אסמכתה חז"ל אקרא זה. וזה שהס
 דקדקו יתור תיבת בשומרון כי מוזן
 הוא מענייניו של הפסוק כמה שאומר
 וישלח שומרון וגו' שסס היו. לזה
 אמרו שהכוונה לומר שבשומרון ע'
 ובצירעאל ע' אחרים. ובה מוזן שומרון
 מיירי מדכתיב ואבדו צתי האן ובאחאב
 אשכחן צתי צתי אן. ומדכתיב ואבדו
 צתי צתי רביס משמע ולכל אחד מצניו
 היה כן ויפה ענף: ארבעה
 ב' לחורף ב' לקיץ. דצתי האן רבו
 עוד ב' לכל אחד: ששה דוספו בתים
 ריבה עוד ב' לכל אחד. ומה שאמר
 רביס צתיב כולס. ומאי דפלגיהו בג'
 צבי אפשר שחברבן בשלשה מיני
 אבדו ויפה ענף: כטריב. כדמותו
 (מתנות כהונה). והמעריך כחז
 שלרין לגרוס כטיבני. ולשון יוני
 הוא ופירושו כאומנות: שש כנגד
 ששה רקיעים בו. כנגד שש ארלות
 דודאי לא אטרס קרא לאשמועינן
 מספר המעלות אלא שיש בהן רמז
 מה. וטעם היותן כנגד שש רקיעים
 ושש ארלות לפי שיש על כסא ה'
 המושל בשמים ובארץ וגם שלמה
 מלך בתחומים ובעליונים

יב על פסא מלכותו, רבי בהן בשם
רבי עזריה: "על פסא מלכותו,"
"מלכתו" כתיב, בא לישב על פסא
שלמה ולא הניחודו, אמרו לו: כל
מלך שאינו קומוקרטור בעולם אינו
יושב עליו, עמד ועשה לו כסא משלו
בדמותו, הדיא הוא דכתיב "על פסא
מלכותו," "על פסא מלכתו" כתיב,
ובי איוו כסא הדי, (מלכים א' יח) "ויעש
המלך פסא שן גדול", אמר רבי
אחא: והכתיב (מלכים ב' א) "ולאחאב
שבעים בנים בשמרון", "אמר רבי
הושעיא רבה: בשם שהיו לו שבעים
בנים בשומרון כך היו לו שבעים בנים
בצירעאל וכל אחד ואחד היו לו שני
פלטרין, אחד לימות החורף ואחד
לימות הקיץ, הדיא הוא דכתיב (עמוס ג
טו) "והפיתו בית החורף על בית הקיץ",
רבי יודא ברבי סימון אמר: ארבעה,
אמרי: ששה, שנאמר (שם) "וספו
בתים רבים נאם ה' " וכאן הוא אומר
"כסא שן גדול", רבי הושעיא רבה
אמר: שהיה עשוי כטריב "מרכבתו
של מי שאמר והיה העולם הקדוש
ברוך הוא, וכן הוא אומר (מלכים א' יט)

(יב) ולאחאב שבעים בנים. קהלה רבה (ו, ג) אס וילד איש מאה
 וסס בלתי כטייעתא דמתי אהך דורש על פי המדות שהיו שבעים
 בנים גם בצירעאל, וכן הובא מאמר זה להקשות על מה שכתב
 כסא אן גדול איוו רבותא היא לגדולת שלמה, שהרי אחאב עשה
 לו שבעים צתיס בשומרון ושבעים
 צירעאל כולס של אן כי לא מלינו
 בתג"ך מי שצנה בית אן רק באחאב
 כמו שכתב במלכים (ח, כב, לט) ויתר
 דברי אחאב וכל אשר עשה וצית האן
 אשר בנה, א"כ מה שכתב בעמוס (ג,
 טו) והכתיב בית החורף על בית הקיץ
 ואבדו צתי האן היינו צתי האן של
 אחאב על פי מדה י"ז וסס כתיב צתי
 האן היינו צתי אחאב הל"ל וכן כתיב
 צתי האן הרבה, על כן דורש שאחאב
 בנה צתי האן לעלמו וגם לבניו,
 ומאחר שפורס שהיו לו שבעים
 צנים בשומרון ושבעים צירעאל,
 א"כ מן הסתם שעה כן כולס וכמו
 מה שנאמר ואבדו צתי האן מדבר
 בצני אחאב, גם מה שנאמר בלתי
 פסוק והכתיב בית החורף על צתי
 הקיץ גם כן של בני אחאב. ועת
 רבי יהודה צרבי סימון לדרוש על
 פי מדה י"ז בית החורף צתי הקיץ
 צתי האן עיסי צתי ארבע פעמים,
 בית שלל אחד ארבעה צתיס, ומה
 שאמרו וספו צתיס רביס על אשר
 צתיס של הגדולים שבשומרון, ורבי
 דרשו שגס צתיס רביס הכונה על
 של בני אחאב: וכן הוא אומר.
 לרין לומר וכן הוא אומר, וכנ"ל
 שמקשה איוו רבותא היא שעה לו
 שלמה כסא אן של צתי ספק שלל צתי
 גדול הוא מכסא, ותיב רבי הושיע
 שפירוש גדול בלתיבו כדמות מרכבה
 העליונה: כנגד ששה רקיעים.
 כמדבר רבה (ז, ג) וסס נסמן:

מסורת המדרש
 יא. קהלה רבה פרשה
 ו. מדרש שמואל ריש
 פרשה ב, א, ילקוט
 מלכים רמז רלב,
 ילקוט חזקוני רמז
 חקסג, ילקוט קהלה
 רמז חקסג:
 יב. שמות רבה טו,
 כו.
 א. אמר לקרא
 יעש הפלך כסא
 שן גדול ויפיהו וקב
 קהור:
 (דברי הימים ב כחב)
 ולאחאב שבעים
 בנים בשמרון וכתב
 יהוא ספרים ושלח
 שמרון אל שרי
 צירעאל וכתב
 ואל האמנים אחאב
 לאמר:
 (מלכים ב' יא)
 והכתיב בית החורף
 על בית הקיץ ואבדו
 צתי האן וספו צתיס
 רביס נאם ה':
 (עמוס ג:טו)
 שש מעלות לפסה
 וראש עגול לפסה
 מאתרו ורת מזה
 ומה אל מקום
 השבת ושנים אריות
 עמדים אצל היתות:
 (מלכים א' י"ט)

חידושי הרש"ש
 יב כטריב בו.
 נראה לי פירוש
 כסא כמו תרכסא
 של שלושה רגלים
 כדראשית רבה (סח,
 יג) ונחקר כהן צדקים
 קן בסוף התיבה
 להורות על חסרון
 אות סמ"ך, ואם פה
 הוא כטיב"ט וסס כטיב"ו
 אהן לחוש כדמלינו
 בכמה מקומות. ומה
 שפירש סס המתנות
 כהונה בשם העריך
 ארגו לא דק במחילת
 כבוד וירמו, שבעריך
 תרכסס פירש כן אכל
 סס כדראשית רבה
 היה גירסתו תרכסס
 והביאו בעריך תרכסס
 ופירש בו כסא:

יב כטריב בו.
 נראה לי פירוש
 כסא כמו תרכסא
 של שלושה רגלים
 כדראשית רבה (סח,
 יג) ונחקר כהן צדקים
 קן בסוף התיבה
 להורות על חסרון
 אות סמ"ך, ואם פה
 הוא כטיב"ט וסס כטיב"ו
 אהן לחוש כדמלינו
 בכמה מקומות. ומה
 שפירש סס המתנות
 כהונה בשם העריך
 ארגו לא דק במחילת
 כבוד וירמו, שבעריך
 תרכסס פירש כן אכל
 סס כדראשית רבה
 היה גירסתו תרכסס
 והביאו בעריך תרכסס
 ופירש בו כסא:

מתנות כהונה

[וב] מלכתו כתיב. פירוש קרי ציה מלכתו וכדלקמן:
 קומוקרטור. מושל ככל העולם: הכי גרסינן ובי איוו
 כסא היה. פירוש שאמרו שצק לישב על כסא שלמה: והכתיב
 ולאחאב בו. עיקר מקומו הוא במדרש קהלת (ו, א) על הפסוק
 אס וילד איש מאה שמו זה אחאב שהוליד מאה צנים א"כ
 אחא והכתיב ולאחאב גו' והכא נקט ליה צתי האן אגב כסא
 אן: הכי גרסינן א"ר הושעיא רבה בשם שהיו לו שבעים
 בנים בו. ודייק מדאמר בשומרון משמע מלכד אותן שהיו לו

ענף יוסף

היה מולך על התחומים ועל העליונים כדכתיב וישב שלמה על
 כסא ה'. ולכן מפרש המדרש ענין הכסא של שלמה כי מלכותו היה
 גדול מלכות של קדושה ואליו ראוי לשבת על כסא קדוש כמו זה.
 אבל לאחשורוש שלא מלך על עליונים אינו ראוי לשבת עליו. ולכן
 לא הניחודו לישב עליו ואמרו לו כל מלך שאינו קומוקרטור פירוש

חידושי הרד"ל
 שש ארצות. עין
 מדרש ומלי ת, טו:
 ובתיב והוא ישפוט
 תבל בו. לומר ה'
 לבדו הוא השופט
 תבל בלדק ולא נאות
 לבשר ודס להדמות
 לו בזה. לכן לא עשה
 שלמה מעלה שביעית
 עגל תבל ועיין מהות
 כהונה: עלה שישק
 בו עם זרח מלך
 הכושני. עיין (פסחים
 קט"ז):

חידושי הרש"ש
 זרעים מועד בו.
 עיין מה שכתב בגא'
 (יג, לב) בענין סדרן
 של ע"ס: דכתיב לא
 ירבה לו נשים לא
 ירבה לו סוסים.
 עיין מה שהעירוני
 עס (פרשה יב אות
 כז): והמתין
 ארבעה שנים עד
 שמצא אשה בו.
 כי בשנת שלש למלכו
 נהרנה ושהי ובעת
 שבע למלכותו נלקחה
 אסתר:

כדליתא בפרק קמא דמגילה (יא, ב): הן דמלכא שרי. היינו
 ערכות שהשכינה שם ביחוד כאומר (תהלים סה, ה) לרוכב בערבות:
 טיטיון. פירוש נסתרת (מתנות כהונה). אבל המעריך כתב שטעות
 סופר הוא ולריך לגרום טימיון והוא כמו טומיון ופירושו בית המלכות
 עכ"ל. ובמדבר רבה (פרשה יב) גרס
 טומיון. ופירש היפה ענף מכובד.
 פירוש אחר כסא של מלך. והכוונה
 שמפני חשיבותו אינו נמנה עם השאר
 ולא עשה שלמה מעלה כנגדו כי רב
 הוא ונורא מאד (יפה ענף). או אפשר
 שגד ערבות היה בכסא שלמה
 מקום מושב המלך. העגול שישב בו.
 וכן הוא בשיר השירים (פרשה טו).
 וכן לפעני ארלות אין נמנה בחשבון
 השביעית והוא תבל לפי שהוא רמו
 אל מקום מושבו בכסא אשר הוא
 יושב שם לשפוט. וזה גילה בעל
 המאמר בהבחי הפסוק והוא ישפוט
 תבל בלדק לומר דכיון דמקום מושב
 שלמה שטל ו' מעלות בכסא שופט
 בו והוא דוגמת תבל אינו מן המנין
 מן הטעם עלמו שלא נכנס ערבות
 הוא הרקיע השביעי במנין. שחיון
 אחד עולה לשמיין (כלי יקר): בנגד
 ששה סדרי משנה. כי שלמה בקי
 בכלם ושופט לדק על פיהן. ועוד
 לרמוז שטל ידי התורה מולך כאומר
 כי מלכים ימלוכו: בנגד ששת ימי
 בראשית. שחמחו של שלמה כוללת
 בכל מה שזכרנו בו ימי בראשית
 כאומר וידבר על העלם כו': בנגד
 שש אמהות. משום שלכאורה היה
 בו פגם מלך האמהות כי בל מתמר
 ומרות המואביה וכן שבע. לכן
 רמו היותן לדקיות ורחיו להתייחס
 בהן כמו בו' האמהות (יפה ענף):
 שהמלך הוא מוזהר ומצווה
 עליהם בכל יום. כך לריך לומר
 כדליתא במדבר רבה (פרשה יב).
 וחסא למטוטי מלות כתיבת ספר
 משנה תורה ומלות קריאת פרשת
 הקהל שאין תמידיות בכל יום ויפה
 ענף: מצווה. בשורק תחת הדיק:
 הברז מבריו. פשוטו כמשמטו
 כי הכסא מלאכת שמים היה. ובכל
 בו מלאחי כי הכתובים הללו היו
 נרשמים בידי האריות שסביב הכסא.
 וזהו ענין הכרוז (מתנות כהונה): וכן
 הוא אומר וידות בו. גם זה
 ראייה שהיה עשו כטיורי מרכבו
 של הקב"ה שכלן כתיב מקום השבת
 ובהקב"ה כתיב יושב בשמיים: בשקיות. לשון חשק כדבר אומנם (תהלים סה י) פקדת הארץ ומשוקקיה. כלומר בדברים של טעם וחזקה
 שיש עמה טענה. או פירושו כמו (משלי כח טו) ארץ נוטה ודוב שוקק (אות אמת): בכתובת בתי. שלמה נשא בת פרעה: קוזמוקרטור.
 פירוש קוזמי עולם. קרטור תופש פירוש מלך כפיפה: עשה משלו כדמותו. כל"ל (יפה ענף): כתיב וראש עגול בו גם זה לפרש
 מעלת כסא שלמה. והיה ראוי להזכיר זה לעיל מקמי וידות מזה ומזה:

ששה מצות. דברים רבה (ה, ו): הברז מבריו. יתכן שפירושו
 שנטשה הכסא במלאכת אלהות שהיה הכרוז יולא מעלמו: ברביעית
 לא תטה. עיין דברים רבה (ה, ו) בזאת אמת ומה שכתבתי עס:
 וכן הוא אומר וידות וכו'. לריך עיין אחיה ראייה שי מכלן לענינו,
 ויתכן שמצינו ראייה שהיה במלאכה
 אלהות כמו בלחות שכתוב בהם מזה
 ומזה הם כתובים, ועיין לקמן פסוק
 מה זה ועל מה זה. ובמדבר רבה
 (יב, יז) עס גירסא אחרת ע"כ: עלה
 שישק. ויקרא רבה (כ, א). וכתב
 עס (דברי הימים ב, יב, ט) בשישק,
 ואת הכל לקח: עשה מלחמה.
 פירוש פרעה, ולריך עיין מנין לו ומה
 שכתב מונטלוהו ממנו פירוש זרח
 הכוזבי נטלה מפרעה: עשה אסא
 מלחמה עם זרח. דברי הימים
 (ב, יד, טו): וידות מזה ומזה אל
 מקום השבת. ולא פירוש אחיה
 ידות היו אס על אס או של אחיה
 האריות והגשרים שהיו עס שהם
 הושיטו לו ידיהם וקבלוהו, וזהו אל
 מקום השבת, ופירוש כפלא בפשט
 הכתוב, ובמקרא אינו מפורש רק
 שהיו עס אריות ולא נשרים, אך
 מאחר שרבי אלעזר ברבי יוסי ראה
 אותו הודיע לחכמים מה שראוה:

מכריו "ובכסף וזהב לא ירבה לו", ברביעית "לא תטה משפט",
 בחמישית "לא תכיר פנים", בששית "לא תקח שחד", וכן הוא
 אומר (מלכים א, יט) "וידת מזה ומזה אל מקום השבת", בשישבתו
 בא לישב אומר לו: דע לפני מי אתה יושב, לפני מי שאמר והיה
 העולם, אמרו: בין שמת שלמה עלה שישק מלך מצרים ונטלו
 מהם, אמר רבי שמואל בר נחמן: הוא שישק הוא פרעה, ולמה
 נקרא שמו שישק מפני שבא בשקיות על ישראל ואמר: הריני
 נוטל אותו בכתובת בתי, עשה מלחמה עם זרח הכושני ונטלו
 ממנו, עשה אסא מלחמה עם זרח הכושני ונפל בידו ונטלו ממנו,
 תאנא: אסא וכל מלכי יהודה ישבו עליו, וכיון שעלה נבוכדנצר
 והחריב את ירושלים הגלה אותו לבבל, ומבבל למדי, וממדי ליון,
 ומיון לאדום, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי: אני ראיתי שכריו ברומי,
 נבוכדנצר ישב עליו, בורש ישב עליו, אחשורוש בא לישב עליו,
 לא הניחוהו, אמרו ליה: מי שאינו עשוי קוזמוקרטור בעולם אינו
 יושב עליו, עמד עשה משלו בדמים, הדא הוא דכתיב "על כסא
 מלכותו", "מלכותו" בתיב. (מלכים א שם) "וראש עגל לכסה מאחריו",

מסורת המדרש
 יג. במדבר רבה יב,
 יז, שיר השירים רבה
 ז,
 יד. ויקרא רבה פרשה
 כט, יא, אבות דרבי
 נתן פרק לו, מדרש
 משלי פרשה ח, ופרשה
 ט. עיין בבראשית
 רבה יג, יב:
 טו. פסיקתא דרב
 כהנא פסקא א, ד"ה
 ויקריבו כל ענין.
 ועיין מה שכתבתי
 בבעיות ותקונים:
 טז. דברים רבה ו,
 וסס נסמן. ילקוט סדר
 נשא רמז תשיג, ד"ה
 ויבואו:
 יז. עיין בכל בו
 סימן קיט, ובתרגום
 שני. ילקוט כהן רמז
 תתקמו:
 —————

אם למקרא
 והוא ישפוט תבל
 בצדק דין לאמים
 במישרים:
 (תהלים סו):
 רק לא ירבה לו
 סוסים ולא ירבה את
 העם מוציקה לפען
 הרבות סוס זה אמר
 לבם לא תספון לשוב
 בדרך תזה עוד:
 ולא ירבה לו נשים
 ולא יסור לבבו וכסף
 וזהב לא ירבה לו:
 מאד:
 (דברים יז: טו-יז)
 לא תטה משפט לא
 תכיר פנים ולא תקח
 שחד פי השחר יעזר
 עיני חכמים ויסלף
 דברי צדיקים:
 (דברים טו: יט)
 שש מעלות לפסה
 וראש עגל לפסה
 מאחוריו וידת מזה
 ומזה אל מקום
 השבת השנים אריות
 עמיים אצל הדין:
 (מלכים א י"ט)
 —————

מתנות כהונה

כדליתא בספר הוזהר פרשת ויקרא (ו, ח) לפיכך כתיב (תהלים כד,
 ט) והוא ישפוט תבל: מצודה. גרסין בשור"ק תחת הדיק: הברז
 מבריו. פשוטו כמשמטו כי הכסא מלאכת השמים היה, ובכל בו
 (סימן קיט) מלאחי כי הכתובים הללו היו נרשמים בידי האריות
 שסביב הכסא וזהו ענין הכרוז: מזה ומזה גרסין: בשקיות.
 לשון חשק כדבר אומרו (תהלים סה, י) פקדת הארץ ומשוקקה כלומר
 בדברים של טעם וחזקה שיש עמה טענה, או פירושו כמו (משלי

הכי גרסין הן דמלכא שארי. ופירושו היכן שהמלך שורה
 ויושב, ראה לומר הקב"ה: טיטיון פירושו הבנתי בערוך (עיין
 ערך טיטיון) מעלה העליונה נסתרת בשיבת המלך טיטיון פירוש
 מסתרת, אבל בסדר נשא (יב, יז) ובמדרש חזית בפרשת יפה את
 כתרנה (שיר השירים ו) גרס טומיון, ופירוש בערוך מכובד או
 כסא המלך ואינו מן המנין תבל. כלומר אט"ג דכתיב תבל והרי
 הם שבעה. תבל אינו מן המנין כמו שהרקיע העליון אינו מן המנין

